

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ 22

BU SAYI ÇANAKKALE SAVAŞININ VE DENİZ
ZAFERİNİN 100. YILINA ADANMIŞTIR

Prizren
Mart - 2015

BAL-TAM Türklük Bilgisi 22

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ 22

**BU SAYI ÇANAKKALE SAVAŞININ VE DENİZ
ZAFERİNİN 100. YILINA ADANMIŞTIR**

Prizren
Mart 2015

Yayımlayan:

BAL-TAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi
Prizren, Yıl XI, Sayı 22., Mart 2015

Yayımlayan Adına

Prof. Dr. Tacida Zubçeviç HAFIZ

Baş ve Sorumlu Yazar

Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ

Düzeltili:

M.R. Ferhat AŞIKFERKİ

Danışma Kurulu:

Prof. Dr. A. Bican ERCİLASON-Türkiye,	Prof. Dr. İsmail PARLATIR-Türkiye
Akademik Aliya COGOVIÇ, Kosova,	Prof. Dr. Kamil Veliyev-Azerbaycan,
Prof. Dr. Anvar MOKAEV-Kırgızistan,	Prof. Dr. Kerima FİLAN-Bosna Hersek,
Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR-Türkiye,	Prof. Dr. Lars YOHANSON-Almanya,
Prof. Dr. Cengiz HAKOV-Bulgaristan,	Prof. Dr. Maria TODOROVA-Bulgaristan
Prof. Dr. David GEZA-Macaristan	Prof. Dr. M. Metin Huloğlu-Türkiye,
Prof. Dr. Dimitriy VASİLYEV-Rusya Federasyonu,	Prof. Dr. Micheil BOZDEMİR-Fransa,
Prof. Dr. Emin PLANA-Kosova,	Prof. Dr. Michael KIEL-Hollanda,
Prof. Dr. Ekrem ÇAVUŞEVIÇ-Hırvatistan,	Prof. Dr. Mihai MAXİM-Romanya
Prof. Dr. Elfina SİBGATULİNA-Rusya Federasyonu,	Prof. Dr. Miryana MARİNKOVIÇ-Sırbistan,
Prof. Dr. Enver MAHMUT-Romanya,	Prof. Dr. Mirzattin ZAKİYEV-TataristanProf.
Prof. Dr. Eva GUSTAVSSON-İsveç,	Prof. Dr. Mustafa Kaçalın,-Türkiye,
Prof. Dr. Fehim NAMETAK-Bosna Hersek,	Prof. Dr. Mustafa MEHMET-Romanya,
Prof. Dr. Ferit DUKA-Arnavutluk,	Prof. Dr. Nasimhan RAHMANOV-Özbekistan,
Prof. Dr. Gazmend ŞPUZA-Arnavutluk,	Prof. Dr. Novak KİLİBARDA-Karadağ,
Prof. Dr. Gyorg HAZAI -Macaristan,	Prof. Dr. Evangelina BALTA-Yunanistan,
Prof. Dr. Halil İNALCIK-Türkiye	Prof. Dr. Razik RAFİEV-Özbekistan,
Prof. Dr. Haluk AKALIN-Türkiye,	Prof. Dr. Reşat GENÇ-Türkiye,
Prof. Dr. Hamdi HASAN-Mekedonya,	Prof. Dr. Rukiye HACI-Çin,
Harid FEDAI-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,	Prof. Dr. Şakir İBRAYEV-Kazakistan,
Prof. Dr. Hayriye Süleymanoğlu YENİSOY- Türkiye,	Akademik Şerbo RASTODER, Karadağ
Prof. Dr. Hüseyin AYAN-Türkiye,	Prof. Dr. Tadeus MAYDA-Polonya,
Prof. Dr. İlber ORTAYLI-Türkiye,	Prof. Dr. Uli SCHAMİLOĞLU-ABD,
Prof. Dr. J.-L. Bacque GRAMMONT-Fransa,	Prof. Talât HALMAN-Türkiye

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ ULUSLARARASI HAKEMLİ BİR DERGİDİR.

Hakem Kurulu:

Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK-Türkiye, Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN-Türkiye, Doç. Dr. Bilgin ÇELİK-Türkiye, Prof. Dr. Celil Garipoğlu NAGİYEV-Azerbaycan, Prof. Dr. Dursun YILDIRIM -Türkiye, Prof. Dr. Ebulfes AMANOĞLU-Azerbaycan, Prof. Dr. Erman ARTUN-Türkiye, Prof. Dr. Fethi MEHDİYU-Kosova, Dr. Güllü YOLOĞLU-Azerbaycan, Prof. Dr. Gönül AYAN-Türkiye, Doç. Dr. İbrahim YALIMOV-Bolgaristan, Prof. Dr. İsa HABİBBAYLI-Azerbaycan Prof. Dr. İskender PALA-Türkiye,	Dr. İsmail CAMBAZOV-Bulgaristan, Prof. Dr. İsmail PARLATIR-Türkiye, Dr. Juten ODA-Japonya, Prof. Dr. Kemal ERARSLAN-Türkiye, Prof. Dr. Layla KARAHAN-Türkiye, Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL-Türkiye DoProf. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU-Türkiye, Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU-Türkiye Prof. Dr. Suphi SAATÇI -Türkiye, Prof. Dr. Taciser ONUK-Türkiye, Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY-Türkiye, Prof. Dr. Vladan VİRİYEVIÇ-Sırbistan, Prof. Dr. Volkan COŞKUN-Türkiye
--	--

BAL-TAM Türklük Bilgisi dergisi, yılda iki defa olmak üzere Mart ve Eylül aylarında yayınlanır.

BAL-TAM Türklük Bilgisi dergisi ve yazarın adı kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz

Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

Dizgi-Mizampaj: Teuta SPAHİU

Baskı: SİPRİNT Basım Evi

Tiraj: 300

Yazışma Adresi:

BAL-TAM
Birlik Mah., 443 Sok. -4/7
Çankaya – Ankara
Tel: +90 312 495 56 40

BAL-TAM
Emin Paşa – 17
Prizren
Tel-Faks: +381 29 231 108

E-mail: trhafiz@yahoo.com

İÇİNDEKİLER

TARİH

Reşat GENÇ, Çanakkale Zaferlerinin Düşündürdükleri.....	11
Nimetullah HAFİZ-Tacida Zubçeviç HAFİZ Kosova Türk Şiirlerinde Çanakkale Savaşları	17
Recep ŞKRİYEL “Curumliye” Osmanlı Ordusunda Savaşan Boşnak Gönüllüleri Katılımları (1916 – 1918)	49
Yücel YİĞİT Teşkilât-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı Süleyman Askeri Bey'in Portresi	65
Vladan VİRİYEVIÇ THE OTTOMAN EMPIRE IN THE FIRST BALKAN WAR IN 1912 ACCORDING TO THE ARTICLES PUBLISHED IN THE DAILY NEWSPAPER "POLITIKA"	85
Salim CÖHCE Ermenistan Tarihi Coğrafyası ve Ermenistan	93
Suada DZOGOVIÇ POLITICAL AND CULTURAL DOCTRINE OF MODERN TURKEY AND IT'S IMPACT ON THE WESTERN BALKANS	113
Bayram BAYRAKTAR En Stratejik Kurumları Aracılığıyla İçine Sızılan Türkiye'de CHP Kurultayını Tarihsel Sürecin Işığında Okumak ya da CHP ve MHP'nin Akibeti.....	135
Fatime HOXIN – Dafina GERASİMOVSKA, COMMENÇONS PAR LES THERMES POUR ARRIVER AUX AMAMS	145

Yovanka DENKOVA – Mahmut ÇELİK,
**COMMENÇONS PAR LES THERMES POUR ARRIVE
AUX AMAMS** 161

Mediha FİŞEKÇİ,
**İstanbul Mezar Taşlarının Prizren – Şayne Mezar
Taşlarındaki Etkileri**..... 173

Cemal BAKO,
Belgrat'ta Şeyh Mustafa Türbesi..... 181

Y A Z I N

Nimetullah HAFIZ,
**Yenipazarlı Derviş Ahmed Gurbi'nin Hayatı ve Eserlerine
Bir Bakış** 195

Kadir ALPER,
Türk Edebiyatında Süleyman-nâmeler 225

Dursun ŞAHİN,
“Âsim”a Vücut Veren Mütefekkir: Nurettin Topçu 245

Mahmut ÇELİK – Yovanka DENKOVA,
**Esat Bayram'ın “Aliveli” Hikâye Kitabında Sosyelleşme
Olgusu**..... 263

D İ L

Mariya LEONTİÇ,
Türkçede Vurgu 273

E Ğ İ T İ M

Abdülmecit NUREDDİN,
Uluslararası Hukuk ve Ülke Mevzuatı 283

TÜRKÇEDE VURGU

Mariya LEONTİÇ¹

Özet: Türkçeyi bilen veya öğrenen kişi Türkçenin vurgusuna önem vermeli. Vurgu dile ayırt edici bir özellik katar. Türkçenin doğal vurgusuna, Türkçeyi konuşan her kişi uymalı. Türkçede üç türlü doğal vurgu vardır: kelime vurgusu, kelime grubu vurgusu ve cümle vurgusu.

Bu bildiriye Türkçedeki kelime vurgusunun, kelime grubu vurgusunun ve cümle vurgusunun özelliklerini ve istisnaları işleyeceğiz.

Anahtar kelimeler: kelime vurgusu, kelime grubu vurgusu, cümle vurgusu.

THE STRESS IN THE TURKISH LANGUAGE

Abstract: Turkish native speakers and the people who are learning the Turkish language have to pay attention to the stress in Turkish language. The stress adds a distinctive feature in the Turkish language. Every Turkish speaker has to practice natural Turkish stress. There are three kinds of natural Turkish stress: word stress, word group stress and sentence stress.

This paper will examine the Turkish word's, word group's and sentence's stress, their characteristics and some exceptions.

Keywords: word stress, word group stress, sentence stress.

1. Giriş

Birkaç heceli kelimelerdeki heceler aynı kuvvetle söylenmez. Çok heceli kelimelerde birisi baskılı söylenir. *Vurgu*, bir kelimedeki bir hecenin diğer hecelere göre daha baskılı söylenmesidir. Vurgu dile ayırt edici bir özellik katar.

Türkçede iki türlü vurgu vardır:

a) İsteğe bağlı (ihtiyarî) vurgu

b) Doğal (tabii) vurgu

İsteğe bağlı vurgu, konuşana ve kullanışa göre değişir. Bu vurgu daha çok hitabet ve şiir okuma sırasında başvurulan vurgudur. İsteğe bağlı vurgu duygunun kuvvetini ifade eder ve sözün tesirini artırır.

Doğal vurgu, konuşana ve kullanışa göre değişmez. Bu vurguya Türkçeyi konuşan her kişi uymalı. Türkçede üç türlü doğal vurgu vardır:

a) Kelime vurgusu

b) Kelime grubu vurgusu

c) Cümle vurgusu

¹ Prof. Dr., "Gotse Delçev" Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, marija.leontik@ugd.edu.mk

2. Kelime Vurgusu

Kelime vurgusu, kelime içinde en kuvvetli hecedir. Zeynep Korkmaz'a göre: "Tek heceli kelimelerde çoğunun, çok heceli, kelimelerde hecelerden birinin diğerlerine göre daha yüksek ses tonuyla söyleniş süresi uzatılarak diğer hecelerden daha belirgin biçimde söylenmesi"dir.² Türkçede kelime vurgusu genellikle son hecededir. Ör. **oda**, **kapı**, **çiçek**, **çiçekçi**, **yağmur**, **sokak**, **arkadaş**, **öğretmen**, **aydınlık**, **kelebek**, **küçük**, **kırmızı**, **beyaz**, **becerikli**, **yirmi**, **altıncı**, **bırak-**, **otur-**, **konuş-**, **uyu-**, **yazmak**, **gelmek** vs. Alıntı kelimelerde de vurgu genellikle son hecededir: **adres**, **manav**, **manken**, **mahkeme** vs.

Türkçede vurgusu sonda bulunmayan kelime sayısı azdır. Bazı kelime türlerinde vurgunun yeri değişir:

a) iki heceli yabancı kökenli kelimelerde vurgu genellikle ilk hecededir: **baló** (İt.), **hoca** (Far.), **kasa** (İt.), **kilo** (Fr.), **koro** (İt.), **masa** (Yun.), **krema** (İt.), **kroki** (Fr.), **kupa** (İt.), **lira** (İt.), **lise** (Fr.), **mayo** (Fr.), **meze** (Far.), **moda** (İt.), **mola** (İt.), **müze** (Fr.), **pano** (Fr.), **paso** (İt.), **nota** (İt.), **plaka** (İt.), **prova** (İt.), **puma** (Fr.), **roka** (Lat.), **soba** (Mac.), **soda** (İng.), **soya** (Fr.), **şema** (Fr.), **tema** (Yun.), **toka** (İt.), **trio** (İt.), **vazo** (İt.), **veto** (Fr.), **vize** (Fr.), **argo** (Fr.), **banka** (İt.), **bamya** (Ar.), **radio** (Fr.), **banyo** (İt.), **filtre** (Fr.), **firma** (İt.), **forma** (İt.), **kablo** (Fr.), **kadro** (İt.), **kalfa** (Ar.), **kopya** (İt.), **lamba** (Yun.), **manto** (Fr.), **marka** (İt.), **litre** (Yun.), **maske** (Fr.), **salça** (İt.), **palto** (Fr.), **posta** (İt.), **şifre** (Fr.), **kongre** (Fr.), **kukla** (Yun.), **metre** (Fr.), **metro** (Fr.), **stüdyo** (Fr.), **şapka** (Rus.), **tabla** (Ar.), **tablo** (Fr.), **taksa** (Lat.), **taksi** (Fr.), **tango** (İsp.), **tempo** (İt.), **folklor** (İng.), **kokteyl** (İng.), **kozmos** (Fr.), **naylon** (İng.), **astım** (Fr.), **stadyum** (Lat.), **termos** (Fr.), **kaktüs** (Fr.), **spiker** (İng.) vs.

b) üç heceli yabancı kökenli kelimelerde son hece açıksa vurgu genellikle orta hecededir: **gazete** (İt.), **fatura** (İt.), **kakao** (Fr.), **kilise** (Yun.), **kraliçe** (Sl.), **makara** (Ar.), **mimoza** (Fr.), **sinema** (Fr.), **kamera** (Fr.), **makine** (İt.), **patika** (Bulg.), **salata** (İt.), **kulübe** (Far.), **opera** (İt.), **pırasa** (Yun.), **piyano** (İt.), **reçete** (İt.), **riziko** (İt.), **senato** (İt.), **sigara** (İsp.), **sinema** (Fr.), **tabela** (İt.), **taracha** (İt.), **viyola** (İt.), **vizite** (İt.), **antika** (İt.), **acente** (İt.), **kamelya** (Fr.), **kanarya** (İsp.), **bezelye** (İt.), **efendi** (Yun.), **fakülte** (Fr.), **familiya** (İt.), **lavanta** (İt.), **lokanta** (İt.), **lotarya** (İt.), **madalya** (İt.), **makarna** (İt.), **nişasta** (Far.), **protesto** (İt.), **senaryo** (Fr.), **sigorta** (İt.), **tiyatro** (İt.), **vanilya** (İt.), **tulumba** (İt.), **diploma** (İt.), **doktora** (Fr.), **fabrika** (İt.), **fırtına** (İt.), **sendika** (Fr.), **coğrafya** (Ar.), **komposto** (İt.), **konserve** (Fr.), **akvaryum** (Fr.), **etnograf** (Fr.), **trolleybüs** (İng.), **voleybol** (İng.) vs.

c) dört heceli yabancı kökenli kelimelerde vurgu genellikle son heceden önceki hece üzerindedir: **avokado** (İsp.), **barometre** (Fr.), **kafeterya** (İng.), **mandalina** (İt.), **organizma** (Fr.), **panorama** (Fr.), **parlamento** (İt.), **politika** (İt.), **propaganda** (İt.), **romatizma** (Fr.), **santimetre** (Fr.), **tornavida** (İt.), **veronika** (İt.) vs.

ç) Birleşik kelimelerde vurgu ilk kelimenin son hecesindedir: **beyefendi**, **hanımefendi**, **başbakan**, **başbakanlık**, **başhekim**, **başkent**, **başıboş**, **birçok**, **yılbaşı**, **kahverengi**, **karayolu**, **altüst**, **hiçbir**, **hiçbiri**, **kocakarı**, **sonbahar**, **yanardağ**, **yüzyıl** vs.

d) Bazı yer adlarında vurgu ilk veya orta hecededir:

-iki heceli yer adlarında vurgu genellikle ilk hecededir (ilk hece ve ikinci hece açık, ilk hece açık ikinci kapalı veya ilk hece ve ikinci hece kapalı olabilir): **Bolu**, **Rize**, **Çorum**, **Maraş**, **Çeşme**, **Konya**, **Muğla**, **Niğde**, **Bursa**, **Asya**, **Fransa**, **İzmir**, **İzmit**, **Selçuk**, **Aydın**, **Samsun**, **Balkan** (fakat ilk hecesi açık, ikincisi kapalı iki heceli bazı yer adlarında vurgu ikinci hecededir: **Maraş**, **Sinop**, **Sivas**) vs.

² Zeynep, Korkmaz. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara, 101.

-üç heceli yer adlarında vurgu orta kapalı hecededir (ilk hece açık, ikinci hece kapalı veya ilk ve ikinci hece kapalı olabilir): **Edirne, Kütahya, Slovenya, Malatya, Amasya, Mudanya, Denizli, Amasya, İstanbul, Antalya, Antakya, Erzincan** vs.

-çok heceli yer adlarında ilk hece kapalı, ikinci hece açıksa, vurgu ilk hece üzerindedir: **Ankara, Kayseri, Çankaya, Marmara, Türkiye, Erzurum, Menderes** vs.

-bazı çok heceli yer adlarında vurgu son heceden önceki hece üzerindedir: **Makedonya, Danimarka, Katalonya, Kuyucak, Adana, İngiltere, Avrupa, Avustralya, Avusturya** vs.

-Farsça *-istan* ekiyle biten yer adlarında vurgu son hecededir: **Bulgaristan, Afganistan, Türkmenistan, Kazakistan** vs.

e) Bazı akraba adlarında vurgu ilk hecededir: **anne, amca, teyze, yenge, hala, abla, dayı, kaynana, kaynata** vs.

f) Bazı ünlemlerde vurgu ilk hecededir: **aferin, eyvah, haydi, tamam, yahu, inşallah, keşke, lütfen, merhaba, mutlaka, peki** vs.

g) Pekiştirme sıfatlarında vurgu pekiştirme hecesindedir: **apaçık, dopdolu, dimdik, bambaşka, bembeyaz, yemyeşil, dümdüz, simsiyah, kapkara, kıpkırmızı, sapsarı, taptaze, upuslu, upuygun, upuzun, yepyeni, basbayağı, besbelli, büsbütün, masmavi, koskoca, yusyuvrak, bomboş, çarçabuk, çırpıplak, tertemiz, yapayalnız, güpegündüz, sapasağlam, yapayalnız, paramparça** vs.

ğ) Bazı zarflarda vurgu ilk hecededir: **şimdi, şimdiden, şimdiki, şimdilik, bugün, sonra, sonradan, sonraki, yarın, yazın, kışın, yalnız, sanki, evet, hayır, belki, asla, henüz, epey, şöyle, şöylece, böyle, böylece, öyle, öylece, önce, yine, gene, aniden, ansızın, aynen, aynı, ayrıca, bayağı, bizzat, caba, çabucak, daracık, demin, derhâl, şipşak, doğruca, epey, gerçekten, halen, hayli, hele, hepsi, herkes, kısmen, nasıl, nere, nerede, nereden, nereli, nereye, neyse, nice, niçin, nitekim, niye, oralı, orası, önceden, önceleri, öylesine, sanki, şayet, şunca, şura, yalnızca** vs.

h) /-leyin/ eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **sabahleyin, öğleyin, akşamleyin, geceleyin** vs.

i) /-ki/ eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **belki, sanki, oysaki, mademki, hâlbuki, çünkü** vs.

ı) /+CA/ (+ca, +ce, +ça, +çe) eki (kelimeye küçültme anlamı katmayan) vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **bence, bizce, beraberce, binlerce, yıllarca, insanca, arkadaşça, dostça, düşmanca, erkekçe, çocukça, aptalca, askerce, çılgınca, çabukça, çokça, delice, erkence, fazlaca, güzelce, hoşça, kolayca, mertçe, oldukça, onlarca, pahalıca, saygısızca, sayıca, serbestçe, sessizce, seyrekçe, sıkça, titizce, topluca, ucuzca, ustaca, usulca, yavaşça, yüzyıllarca, Türkçe, Arapça, Arnavutça, Boşnakça, Bulgarca, Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Çingenece, Ermenice, Fince, Gürcüce, İngilizce, İskoçça, İslavca, Slavca, İsveççe, Japonca, Kazakça, Kırgızca, Lehçe, Macarca, Moğolca, Norveççe, Özbekçe, Rumca, Rumence, Rusça, Sırpça, Slovakça, Slovence, Tibetçe, Türkmençe, Yahudice, Yunanca** vs.

Kelimeye küçültme anlamı katan /+CA/ eki vurgu alır: **hızlıca** vb.

j) /+cAsInA/ (+casına, +cesine) eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **delicesine, yiğitçesine, uçarcasına, delicesine** vs.

k) /-ken/, /-mAdAn/, /-ncA/, /-DIKçA/ zarf-fiil ekleri vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **koşarken, yazarken, okurken, gelmeden, durmadan, bulmadan, göstermeden, bildirmeden, gelince, görünce, verince, kalınca, baktıkça, koştukça** vs.

l) /+lA/ (+la, +le) vasıta durumu eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **evle**, **otobüsle**, **çocukla**, **annemle**, **babamla**, **kitapla**, **kalemle**, **öğretmenle**, **öğrenciyle**, **haliyle**, **nedeniyle**, **öncelikle**, **öylelikle**, **özellikle**, **süratle**, **yanlışlıkla**, **yoluyla** vs.

m) /-mAlI/ (-mahI, -meli) gereklilik eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **gelmeliyim**, **bulmalısın**, **göstermeli**, **bildirmeliyiz**, **yapmalıydınız** vs.

n) /-yor/ şimdiki zaman eki vurgu almaz, vurgu zaman ekinden önce gelir: **biliyor**, **konuşuyor**, **geliyor**, **yazıyor**, **okuyor**, **başlıyor** vs. Fakat son hecesi vurgulanmayan şimdiki zaman ekinden sonra soru eki geldiğinde vurgu şimdiki zaman ekinin üzerindedir: **Geliyor** muyum? **Geliyor** musun? **Geliyor** mu? **Geliyor** muyuz? **Geliyor** musunuz? **Geliyor** mular?

o) /-mA/ (-ma, -me) olumsuzluk eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **alma**, **gelme**, **yazma-**, **yapma**, **gitme**, **bulma-**, **tanışma-**, **atma-** vs. (sadece geniş zamanın olumsuzunda vurgu vardır: **almam**, **gelmem**, **bulmam**, **almazsın**, **gelmezsin**, **bulmazsın**, **almayız**, **gelmeyiz**, **bulmayız**, **almazsa**, **gelmezse**, **bulmazsa**, **yapmazsa**, **gitmezse** vs.)

ö) Teklik ve çokluk birinci ve ikinci kişi ekleri vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir (3. kişi emir çekimi dışındakiler): **yaparım**, **gelirim**, **gelmişsin**, **bulayım**, **yapın**, **gelin**, **bulun**, **başlayınız**, **iyisiniz**, **yaparız**, **geliriz** vs. (sadece belirli geçmiş zaman eki ve şart kiplerinin teklik ve çokluk birinci ve ikinci kişi ekleri vurgu alır: **yazdım**, **yazdın**, **yazdık**, **yazdınız**, **bilsem**, **bilsen**, **bilsek**, **bilseniz** vs.)

p) /-Im/ (+ım, +im, +um, +üm) birinci teklik kişi eki isim ve fiil çekiminde vurgu almaz: **iyiyim**, **konuşkanım**, **arkadaşım**, **hoşum**, **bulurum**, **görürüm** vs.

r) /-sIn/ (+sın, +sin, +sun, +sün) ikinci teklik kişi eki isim ve fiil çekiminde vurgu almaz: **iyisin**, **konuşkansın**, **arkadaşsın**, **hoşsun**, **bulursun**, **görürsün** vs.

s) /-sInIz/ (+sınız, +siniz, +sunuz, +sünüz) ikinci teklik kişi eki isim ve fiil çekiminde vurgu almaz: **iyisiniz**, **arkadaşsınız**, **bulursunuz**, **görürsünüz**, **geleceksiniz** vs.

ş) /+DIr/ (+dır, +dir, +dur, +dür, +tır, +tir, +tur, +tür) bildirme eki vurgu almaz, vurgu bir önceki hecededir: **iyidir**, **konuşkandır**, **hoştur**, **bulmuştur**, **görecektir** vs.

t) i- fiilinin -idi, -imiş, -ise, -iken çekimleri ekleştiğinde vurgu almaz: **okuldaydı**, **hoştu**, **arabadaymış**, **hoşmuş**, **hoşsa**, **evdeyken**, **hoşken** vs.

u) *mI* (*mi*, *mi*, *mu*, *mü*) soru edatı vurgu almaz: **baba mı?**, **okul mu?**, **defter mi?**, **yazacak mı?**, **gelir misin?**, **baktın mı?** vs.

ü) *ki* bağlacı vurgu almaz: **geldiler ki**, **yaparlar ki**, **bilirler ki** vb.

v) *da*, *de* bağlacı vurgu almaz: **Ali de**, **arkadaş da**, **siz de** vb.

Bazen vurgunun anlam ayırıcı görevi vardır. Doğru vurgu, kelimelerin doğru anlaşılması için önemlidir. Özellikle sesteş kelimelerde vurgu anlam farkı yaratır. Ör.

asma (bitki) / asma (emir kipi) kazma (nesne) / kazma (emir kipi) basma (kumaş) / basma (emir kipi) yazma (yazı) / yazma (emir kipi) danışma (yer) / danışma (emir kipi)	gelin (evlenen kadın) / gelin (emir kipi) kalın (dolgun) / kalın (emir kipi) hayır (iyilik) / hayır (değil, olmaz) artık (fazla) / artık (bundan sonra)
--	--

Uyarı: Yabancı kökenli kelimeler ek alsa da kendi vurgusunu korumaktadır: **etnograf** (Fr.) / **etnografya** (Fr.); **fabrika** (İt.) / **fabrikacı** vb. Yer adlarıyla türemiş kelimelerde de vurgu kendi yerini korumaktadır: **Cezayir** / **Cezayirli**; **Endonezya** / **Endonezyalı**; **Etiyopya** / **Etiyopyalı**; **Filistin** / **Filistinli**; **Hollanda** / **Hollandalı**; **Irak** / **Iraklı**; **İrlanda** / **İrlandalı**; **İsveç** / **İsveçli**; **İsviçre** / **İsviçreli**; **Karadağ** / **Karadağlı**; **Kongo** / **Kongolu**; **Kore** / **Koreli**; **Libya** / **Libyalı**; **Mısır** / **Mısırlı**; **Norveç** / **Norveçli**;

Polonya / Polonyalı; Portekiz / Portekizli; Romanya / Romanyalı; Slovenya / Slovenyalı; Sudan / Sudanlı; Tanzanya / Tanzanyalı; Tibet / Tibetli; Tunus / Tunuslu; Vietnam / Vietnamlı vb.

3. Kelime Grubu Vurgusu

Kelime grubu vurgusu, kelime grubunda en kuvvetli hecedir. Kelime grubunda her kelimenin bir vurgusu vardır, fakat bazı durumlarda bir kelimenin vurgusu diğerlerinden daha kuvvetlidir veya her unsurun vurgusu aynı ölçüde kuvvetlidir. Zeynep Korkmaz'a göre kelime vurgusu "Kelime vurgusunun yerine iki veya daha çok kelimedenden oluşan bir kelime grubunda, yoğunluğu kelime vurgusundan daha güçlü bir vurgunun yer alması"dir.³

a) Belirtili isim tamlamasında vurgu, her iki isim unsurda aynı ölçüde kuvvetlidir. Ör. göğün maviliği, öğrencinin başarısı.

b) Belirtisiz isim tamlamasında vurgu, birinci isim unsur üzerindedir. Ör. çocuk kitabı, çiçek kokusu.

c) Sıfat tamlamasında vurgu, birinci unsur olan sıfat üzerinde bulunur. Ör. çalışkan insanlar, yeşil ovalar

ç) Sıfat-fiil grubunda vurgu, sıfat-fiilden önceki kelime üzerinde bulunur. Ör. masalı okuyan, resmi çiçek.

d) İsim-fiil grubunda vurgu, isim-fiilden önceki kelime üzerindedir. Ör. yazı yazmak, ağaç dikme.

e) Zarf-fiil grubunda vurgu, zarf-fiilden önceki kelime üzerinde bulunur. Ör. iyice görünce, doğru anlaşarak.

f) Tekrar grubunda her unsur kendi vurgusunu taşır ve aynı ölçüde güçlüdür. Ör. yavaş yavaş, doğru dürüst.

g) Edat grubunda vurgu isim unsuru üzerinde bulunur. Ör. kuşlar gibi, insanlar için.

ğ) Bağlama grubunda her isim unsuru kendi vurgusunu taşır ve aynı ölçüde güçlüdür. Ör. çalışkan ve dürüst, öykü veya şiir.

h) Unvan grubunda vurgu şahıs ismi üzerinde bulunur. Ör. Arzu Hanım, Osman Bey.

i) Birleşik isim grubunda vurgu son ismin üzerindedir. Ör. Yahya Kemal Beyatlı, Cahit Sıtkı Tarancı.

j) Ünlem grubunda vurgu, ünlem üzerindedir. Ör. hey arkadaşlar, ey kızım.

k) Sayı grubunda vurgu, küçük sayı ismi üzerindedir. Ör. yüz bir, elli beş.

l) İki kelime grubunda vurgu ilk kelimenin üzerindedir. Ör. yavaş yavaş, ağır ağır, az çok.

l) Belirtme durumu ve yönelme durumu ekiyle oluşan kelime grubunda vurgu ikinci kelime üzerindedir. Ör. evi terk, cana yakın.

m) Ayrılma durumu ekiyle oluşan kelime grubunda vurgu ilk kelime üzerindedir. Ör. candan dost.

n) Birleşik fiilde vurgu, birinci unsur üzerinde bulunur. Ör. devam et-, mutlu ol-.

³ Zeynep, Korkmaz. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara, 75-76.

4. Cümle Vurgusu

Cümle vurgusu, cümledeki en güçlü birimdir. Zeynep Korkmaz'a göre: "Konuşma sırasında, cümlenin anlamına bağlı olarak, kelimeler arasında yer değiştirebilen ve kelimelerin, kelime gruplarının kendi vurgularından daha kuvvetli olan vurgu"dur.⁴

İsim cümlelerinde vurgu yüklem üzerindedir.

Ör. Bu sınıfın öğrencileri çalışkan.

Normal şartlarda fiil cümlelerinde de vurgu yüklem üzerindedir. Fakat bazı durumlarda diğer unsurların daha belirgin olması için vurgunun yeri değişir. Ör.

Tanıttım, bugün başarılı olacaktır. (cümle vurgusu yüklem üzerindedir)

Tanıttım, bugün başarılı olacaktır. (cümle vurgusu öznenin üzerindedir)

Tanıttım, bugün başarılı olacaktır. (cümle vurgusu zaman bildiren tamlayıcının üzerindedir)

Tanıttım, bugün başarılı olacaktır. (cümle vurgusu durum bildiren tamlayıcının üzerindedir)

Cümle vurgusunun daha kuvvetli olması için cümle öğelerinin yeri de değiştirilir. Önemli kelime yükleme yaklaşır ve vurguyu üzerine alır. Ör.

Levent, yarın uçakla tatile gidecek.

Yarın uçakla tatile Levent gidecek.

Levent, uçakla tatile yarın gidecek.

Levent, yarın tatile uçakla gidecek.

5. Sonuç

Türkçeyi sözlü olarak iyi kullanmamız için Türkçenin doğal vurgusunu bilmemiz gerekir. Vurgu dile ayırt edici bir özellik katar.

Doğal vurgu, konuşana ve kullanışa göre değişmez. Bu vurguya, Türkçeyi konuşan her kişi uymalı. Türkçede üç türlü doğal vurgu vardır: kelime vurgusu, kelime grubu vurgusu ve cümle vurgusu.

Kelime vurgusu, kelime içinde en kuvvetli hecedir. Türkçede kelime vurgusu genellikle son hecededir ama istisnalar da vardır.

Kelime grubu vurgusu, kelime grubunda en kuvvetli hecedir. Kelime grubunda her kelimenin bir vurgusu vardır, fakat bazı durumlarda bir kelimenin vurgusu diğerlerinden daha kuvvetlidir veya her unsurun vurgusu aynı ölçüde kuvvetlidir.

Cümle vurgusu, cümledeki en güçlü birimdir. İsim cümlelerinde vurgu yüklem üzerindedir. Normal şartlarda fiil cümlelerinde de vurgu yüklem üzerindedir. Fakat bazı durumlarda diğer unsurların daha belirgin olması için vurgunun yeri değişir.

Leontiç, Mariya. (2015). Vurgu. BAL-TAM Türklük Bilgisi 22 – Prizren, 273-280; ISSN 1452-2179.

⁴ Zeynep, Korkmaz. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara, 33.